

Nya och ovanliga arter av skalbaggar för Västerbotten från Arboretum Norr och Klabböle i Umeälvlandskapet

ROGER B. PETTERSSON & MARJA FORS

Mer än 160 trädfönsterfällor utplacerades under 2014 på asp, björk, gråal och sälg inom Arboretum Norr vid Baggböle och Klabböle på andra sidan av Umeälven. Syftet var att verifiera om lövträd med höga naturvärden uppvisade fler arter än träd med låga naturvärden enligt AHA-metoden (Sörensson 2008) samt att dokumentera faunan av vedinsekter inom Arboretum Norr. Fällorna var utplacerade under början av juni till i början av september 2014 och utgör ett examensarbete vid jägmästarprogrammet på SLU i Umeå. Vedskalbaggar har varit organismgrupp i fokus för frågeställningar men vid artbestämning påträffades flera ovanliga skalbaggar som inte är vedlevande, och som presenteras här tillsammans med några utvalda arter av vedskalbaggar.

Nya arter för Västerbotten

Rhizophagus parallellocollis är en gråbagge som hittas under bark på lövträd i södra Sverige från Skåne till Hälsingland. Under 2013 påträffades *R. parallellocollis* som ny för Jämtland av Lars-Olof Grund och ett exemplar fångades med trädfönsterfälla på en gråal inom Arboretum Norr under sommaren 2014 som ny art för Västerbotten. Gråalen var nästan död då någon hade sågat i trädet (Figur 1), och trädfönsterfällan gav 20 arter av vedskalbaggar inkl. *R. parallellocollis*. Arten kan inte längre betraktas som sydsvensk då det nu finns sentida fynd från både Jämtland och Västerbotten.

Smalplattbaggen *Ahasverus advena* är en kompostart som koloniserade Sverige och Finland under 1970- och 1980-talet (Ødegaard 1999). Arten är fungivor och föredrar varma gräskomposter (Ødegaard & Tømmerås 2000). Enligt Majka (2008) så är *A. advena* en kosmopolit som äter mögelsvamp på alla former av vegetabilier under nedbrytning, inkl. frukter och nötter. Arten är känd från södra Sverige (SK-UP) och Norrbotten och har enligt Ødegaard & Tømmerås (2000) en naturlig spridning med en sydlig invandring till Nordeuropa. Enligt Stig Lundberg (muntl.) och Ødegaard (1999) så har arten inte påträffats utanför komposter i Sverige eller Norge. Arboretum Norr är förmodligen den första kända lokalen i Skandinavien där *A. advena* har en naturlig förekomst utanför kompost som livsmiljö. Arten hittades på tre träd inom Arboretum Norr (två sälgar och en björk) och är ny för Västerbotten (Figur 2).

Tretandad svampborrare (*Cis quadridens*) är rödlistad som nära hotad (NT)

Figur 1. Gråal inom Arboretum Norr där gråbaggen *Rhizophagus parallellocollis* hittades som ny för Västerbotten. Foto: M. Fors.

och är en ny art för Västerbotten som hittades på en asp och en björk inom Arboretum Norr. Dels på den grova, murkna asphögstubben vid herrgården och dels på en grov björk med en trädfönsterfälla intill vedsvamp som gav fem arter av svampborrare, förutom tretandad även NT-arten *Dolichocis laricinus*. Tretandad svampborrare är sedan tidigare känd från angränsande provinser som Ångermanland och Norrbotten, men med få norrländska fynd rapporterade i Artportalen.

Gråalens nötvivel (*Curculio betulae*) är en ovanlig art med bara 15 rapporter från södra Sverige i Artportalen. Arten är känd från Skåne till Dalarna och Ångermanland på både klibbal och gråal och de flesta svenska fynden har gjorts under sensommaren i augusti månad. En hane påträffades som ny för Västerbotten med en trädfönsterfälla på gråal inom Arboretum Norr (Figur 2).

Arter med få kända fynd i Västerbotten

Nemadus colonoides är känd från Skåne till Hälsingland och hittades som ny för Ångermanland på Rävsons brandfält 2010 (Pettersson 2010). Sven Hellqvist hittade

Figur 2. Smalplattbaggen *Ahasverus advena* (t. v.) och gråalens nötvivel (*Curculio betulae*) från Arboretum Norr vid Umeå. Foto: R. Pettersson.

2013 en individ av *Nemadus colonoides* som ny för Västerbotten på en högstubbe av asp vid Gran i Umeälvslandskapet och fyndet av en hona inom Arboretum Norr 2014 tydliggör att arten finns vid Umeå. Här hittades arten på en grov sälg med barkfri gren.

Totalt påträffades 25 individ av släktet *Podistra* (tidigare *Absidia*) i fällorna varav 22 var *Podistra rufotestacea* där alla utom en individ fångades inom Arboretum Norr på Baggbölesidan av Umeälven. Alla tre *P. schoenherri* togs med trädfönsterfällor vid Klabböle där *P. rufotestacea* var mer ovanlig (endast en av 22 fångade individ). Båda arterna är kända från de flesta faunistiska provinser i Norrland men det finns inga rapporter för *P. rufotestacea* från Västerbotten i Artportalen. Det kan bero på att arterna kan förväxlas med varandra och att det behövs hanar (genitaliepreparering) för säker artbestämning. Nästan alla 25 individ var hanar och resultatet visar att *P. rufotestacea* är en mer lokal art än den i Norrland vanliga *P. schoenherri*.

Mörk skitgnagare (*Xyletinus planicollis*) är rödlistad som nära hotad (NT) och har sin larvutveckling i har- och viltspilling som ligger solexponerat på öppen mark (Ehnström 1999). Arten är sedan tidigare känd från två lokaler i Västerbotten, ett grustag vid Finkarsberget och Sikören utanför Åbyn (Pettersson 2011). En hona hittades i en trädfönsterfälla på björk vid Klabböle som var ovanligt mörk med helsvarta ben. Bestämningsnyckel för släktet i Die Käfer Mitteleuropas visade sig inte vara tillförlitlig då arten normalt har rödbruna och inte svarta skenben. Arten har kontrollbestämts av Stig Lundberg i Luleå (Figur 3).

Trubbhornad gråbagge (*Rhizophagus cribratus*) är en lövträdsart med få fynd i Norrland. I Västerbotten är arten sedan tidigare bara känd genom fynd av Lars Huggert under 1980-talet från Kulbäcksliden och Klabböle. Arten hittades i tre individer på två aspar och en björk inom Arboretum Norr (Figur 4), vilket bekräftar att arten har en förekomst i Umeälvslandskapets lövskogar.

Dolichocis laricinus är en nordlig svampborre som är rödlistad som nära hotad (NT). Arten är sedan tidigare känd från sex Västerbottniska lokaler, främst från Vindelns kommun. *D. laricinus* hittades på björk inom både Arboretum Norr och vid Klabböle på andra sidan av Umeälven och är en art som tidigare inte var känd från Umeälvslandskapet.

Korthornad ögonbagge (*Pseudeuglenes pentatomus*) är rödlistad som sårbar (VU) i Sverige och har sedan tidigare bara ett enda rapporterat fynd från Västerbotten. Tobias Ivarsson hittade en individ i en fälla vid inventering av lövskog i Umeälvens delta (Ivarsson 1999). Den lokalen har nu försvunnit då man har byggt Bottniabanan rakt över den skogsdunge där arten hittades

Figur 3. Hane av mörk skitgnagare (*Xyletinus planicollis*) från Sikören 2005 (t. v.) och hona med helsvarta ben från Klabböle 2014. Foto: R. Pettersson.

1999. Arten hittades nu i 17 individer på asp, björk och sälg inom Arboretum Norr samt en enda individ på björk vid Klabböle. Merparten (14 individer) fångades på en björk inom Arboretum Norr med en trädfönsterfälla vid vedsvamp och barkfritt parti på stammen (Figur 4).

Figur 4. Björk på vilken trubbhornad gråbagge (*Rhizophagus cribratus*) och korthornad ögonbagge (*Pseudeuglenes pentatomus*) hittades. Foto: M. Fors.

Rödbukad tornbagge (*Mordellochroa abdominalis*) är det andra fyndet för Västerbotten. Andreas Garpebring m fl hittade arten vid Sjömoren i Klabböle den 14 juli 2012. En hane påträffades nu i en trädfönsterfälla på björk inom Arboretum Norr som visar att arten finns på båda sidorna av Umeälvslandskapet vid Baggböle och Klabböle.

Citerad litteratur

- Ehnström, B. 1999:** *Xyletinus planicollis*. Artfaktablad, ArtDatabanken, SLU Uppsala.
- Ivarsson, T. 1999:** Insektsfaunan i Umeälvens delta. *Umeå kommun. Miljökontorets rapportserie*. Rapport nr 1/99.
- Majka, C.G. 2008:** The flat bark beetles (Coleoptera, Silvanidae, Cucujidae, Laemophloeidae) of Atlantic Canada. *ZooKeys* 2: 221-238.
- Ødegaard, F. 1999:** Invasive beetle species (Coleoptera) associated with compost heaps in the Nordic countries. *Norw. J. Ent.* 46: 67-78.

Ødegaard, F. & Tømmerås, B.Å. 2000: Compost heaps – refuges and stepping-stones for alien arthropod species in northern Europe. *Diversity and Distributions* 6: 45-59.

Pettersson, R. 2010: Skalbaggas och skinnbaggas från Rävsnöns brandfält 2010. *Skörvönöpparn* 2: 31-34.

Pettersson, R.B. 2011: Inventeringar av brandgynnade insekter i Västerbottens län 2005-2006. *Länsstyrelsen Västerbotten*. Medd. nr. 8, 2011.

Sörensson, M. 2008: AHA – en enkel metod för prioritering av vedentomologiska naturvärden hos träd i sydsvenska park-och kulturmiljöer. *Ent. Tidskr.* 129: 81-90.

Författarnas adresser:

Roger B. Pettersson
Vilt, fisk och miljö, SLU
901 83 Umeå

Marja Fors
Pedagoggränd 11J
907 30 Umeå

